

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

**Manifestul
Partidului Comunist²⁴⁸**

*Scris de K. Marx și F. Engels
în decembrie 1847—ianuarie 1848*

*Publicat pentru prima oară sub
formă de broșură, la Londra,
în februarie 1848*

*Se tipărește după textul
ediției germane din 1890.
confruntat cu edițiile din
1848, 1872 și 1883*

Tradus din limba germană

Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848.

London.

Gedruckt in der Office der „Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter“
von J. E. Burghard.

46, LIVERPOOL STREET, BISHOPSGATE.

Coperta interioară a primei ediții a „Manifestului Partidului Comunist“

O stafie umblă prin Europa — stafia comunismului. Toate puterile bătrinei Europe s-au unit într-o sfântă hăituială împotriva acestei stafii: Papa și Țarul, Metternich și Guizot, radicali francezi și polițiști germani.

Există oare vreun partid de opoziție care să nu fi fost defăimat, ca fiind comunist, de către adversarii săi de la putere? Există oare vreun partid de opoziție care să nu fi răspuns la rîndul său atît elementelor mai înaintate ale opoziției, cît și adversarilor săi reacționari zvîrlindu-le în față imputarea stigmatizantă de comunist?

Din acest fapt reies două lucruri.

Toate puterile europene recunosc de pe acum comunismul ca o putere.

A venit timpul ca comuniștii să-și expună deschis, în fața lumii întregi, concepția, scopurile, tendințele și să opună basmului despre stafia comunismului un manifest al partidului însuși.

În acest scop s-au întrunit la Londra comuniștii de diferite naționalități și au redactat următorul „Manifest”, care se publică în limbile: engleză, franceză, germană, italiană, flamandă și daneză.

I

BURGHEZI ȘI PROLETARI *

Istoria tuturor societăților de pînă azi ** este istoria luptelor de clasă.

Omul liber și sclavul, patricianul și plebeul, nobilul și iobagul, meșterul *** și calfa, într-un cuvînt asupritorii și asupriții se aflau într-un permanent antagonism, duceau o luptă neîntreruptă, cînd acunsă, cînd fățișă, o luptă care de fiecare dată se sfîrșea printr-o prefacere revoluționară a întregii societăți, sau prin pieirea claselor aflate în luptă.

---

* Prin burghezie se înțelege clasa capitaliștilor moderni, proprietari ai mijloacelor de producție socială, care exploatează munca salariată. Prin proletariat se înțelege clasa muncitorilor salariați moderni, care, neposedînd mijloace de producție proprii, sînt nevoiți să-și vîndă forța lor de muncă pentru a putea trăi. (*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*).

** Adică, mai exact, istoria transmisă prin scris. În 1847 preistoria societății, organizarea socială premergătoare oricărei istorii scrise, era încă aproape necunoscută. De atunci, Haxthausen a descoperit în Rusia proprietatea comună asupra pămîntului, iar Maurer a dovedit că ea a fost baza socială care a constituit punctul de plecare pentru dezvoltarea istorică a tuturor triburilor germane și cu timpul s-a descoperit că comunitățile sătești, cu posesiune în comun a pămîntului, au fost forma primitivă a societății, din India și pînă în Irlanda. În sfîrșit, organizarea internă a acestei societăți comuniste primitive, în forma ei tipică, a fost scoasă la iveală de descoperirea hotărîtoare făcută de Morgan în legătură cu natura adevărată a *ginjii* și a locului pe care-l ocupă în trib. O dată cu descompunerea acestei comunități primitive, începe scindarea societății în clase distincte și, în cele din urmă, în clase antagoniste. Am încercat să descriu acest proces de descompunere în lucrarea: „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, ediția a 2-a, Stuttgart, 1886. (Vezi *K. Marx și F. Engels*, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 180—355. — *Nota Red.*) [*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*]²⁴⁹.

*** Meșterul breslaș este un membru cu drepturi depline al breslei, meșter în cadrul breslei, și nu starostele ei. (*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*).

În epocile mai îndepărtate ale istoriei găsim aproape pretutindeni o împărțire completă a societății în diferite stări, o scară variată de poziții sociale. În Roma antică găsim patricieni, cavaleri, plebei, sclavi ; în evul mediu : feudali, vasali, breslași, calfe, iobași și, pe lângă aceasta, mai în fiecare din aceste clase găsim trepte distincte.

Societatea burgheză modernă, ridicată pe ruinele societății feudale, nu a desființat antagonismele de clasă. Ea a creat doar clase noi, condiții noi de asigurare, forme noi de luptă, în locul celor vechi.

Epoca noastră, epoca burgheziei, se deosebește însă prin faptul că a simplificat antagonismele de clasă. Societatea întreagă se scindează din ce în ce mai mult în două mari tabere dușmane, în două mari clase direct opuse una alteia : burghezia și proletariatul.

Din iobașii evului mediu proveniră tirgoveții primelor orașe ; din acești tirgoveți se dezvoltară primele elemente ale burgheziei.

Descoperirea Americii, ocolirea Africii pe mare deschisă burgheziei în ascensiune un nou câmp de acțiune. Piața indiană și chineză, colonizarea Americii, schimbul cu coloniile, înmulțirea mijloacelor de schimb și a mărfurilor în genere dădură negoțului, navigației, industriei un avânt necunoscut pînă atunci, făcînd prin aceasta ca elementul revoluționar din societatea feudală în descompunere să se dezvolte cu rapiditate.

Modul de organizare feudal, sau corporativ, de pînă atunci al industriei nu mai putea satisface cererea de produse, care creștea o dată cu crearea de noi piețe. Manufactura îi luă locul. Meșterii breslași fură înlăturați de către starea de mijloc industrială ; diviziunea muncii între diferitele corporații dispăru, făcînd loc diviziunii muncii înăuntrul fiecărui atelier.

Dar piețele se înmulțeau fără încetare, cererea creștea neconținut. Manufactura deveni și ea neîndestulătoare. Atunci aburul și mașina au revoluționat producția industrială. Industria mare modernă luă locul manufacturii : locul stării de mijloc industriale îl luară industriașii milionari, șefii ai unor întregi armate industriale, burghezii moderni.

Marea industrie a creat piața mondială, pe care a pregătit-o descoperirea Americii. Piața mondială a determinat o dezvoltare imensă a comerțului, navigației și comunicațiilor pe uscat. Această dezvoltare a influențat la rîndul ei asupra extinderii industriei, și, în aceeași măsură în care se extindeau

industria, comerțul, navigația, căile ferate, se dezvoltă și burghezia, mărindu-și capitalurile și împingînd pe planul al doilea toate clasele rămase din evul mediu.

Vedem deci că burghezia modernă este ea însăși produsul unui îndelungat proces de dezvoltare, al unui șir de revoluții în modul de producție și de schimb.

Fiecare din aceste trepte de dezvoltare a burgheziei a fost însoțită de un progres politic corespunzător. Stare asuprită sub domnia feudalilor, asociație înarmată ce se administra singură în comună *, ici republică municipală independentă, dincolo stare a treia, datoare să plătească biruri monarhiei ** ; apoi, pe vremea manufacturii, contrapondere împotriva nobilimii în monarhia bazată pe stări sau absolută, temelie principală a marilor monarhii în genere, burghezia a cucerit, în sfîrșit, de la crearea mării industrii și a pieței mondiale, puterea politică exclusivă în statul reprezentativ modern. Puterea de stat modernă nu este decît un comitet care administrează treburile obștești ale întregii clase burgheze.

Burghezia a avut în istorie un rol cît se poate de revoluționar.

Burghezia a desființat, pretutindeni unde a ajuns la putere, toate relațiile feudale, patriarhale, idilice. Ea a rupt fără milă peștrile legături feudale care-l legau pe om de „superiorul său firesc” și nu a lăsat altă legătură între om și om decît interesul gol, decît neîndurătoarea „plată în bani peșin”. Ea a înecat fiorul sfînt al extazului pios, al entuziasmului cavaleresc, al sentimentalismului micului burghez în apa înghețată a calculului egoist. Ea a făcut din demnitatea personală o valoare de schimb și în locul nenumăratelor libertăți dobîndite și chezășuite de hrisoave ea a pus *unica* libertate, lipsită de scrupule, a comerțului. Într-un cuvînt, ea a pus, în locul ex-

* „Comune” se intitulau orașele din Franța chiar înainte de a fi reușit să smulgă de la stăpînii lor feudali autonomia locală și drepturile politice ca „stare a treia”. În general am citat aci Anglia ca țară tipică pentru dezvoltarea economică a burgheziei, iar pentru dezvoltarea ei politică, Franța. (*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*).

Astfel denuceau țirgoveții din Italia și Franța așezările lor orașenești, după ce răscumpăraseră sau smulseseră cu forța, de la stăpînii lor feudali, primele drepturi de administrație autonomă. (*Nota lui Engels la ediția germană din 1890*).

** În ediția engleză din 1888, redactată de Engels, după cuvintele: „republică municipală independentă” sînt adăugate cuvintele: „(ca în Italia și Germania)”, iar după cuvintele: „stare a treia, datoare să plătească biruri monarhiei” sînt adăugate cuvintele: „(ca în Franța)”. — *Nota Red.*

plătării voalate de iluzii religioase și politice, exploatarea deschisă, nerușinată, directă și brutală.

Burghezia a despuiat de aureola lor toate activitățile pînă atunci venerabile și privite cu smerenie. Ea a transformat pe medic, jurist, preot, poet, om de știință în muncitorii ei salariați.

Burghezia a smuls vâlul duios-sentimental ce acoperea relațiile familiale și le-a redus la o simplă relație bănească.

Burghezia a arătat că manifestarea brutală a forței, pe care reacțiunea o admiră atît de mult la evul mediu, și-a găsit completarea potrivită în cea mai crasă trîndăvie. Abia burghezia a arătat ce este în stare să realizeze activitatea omească. Ea a realizat opere minunate dar de cu totul altă natură decît piramidele egiptene, apeductele romane, catedralele gotice; ea a întreprins cu totul alte expediții decît migrațiunea popoarelor și cruciadele.

Burghezia nu poate să existe fără a revoluționa neîncetat uneltele de producție. deci relațiile de producție și prin urmare toate relațiile sociale. Pentru toate clasele industriale anterioare, dimpotrivă, prima condiție de existență era menținerea neschimbată a vechiului mod de producție. Revoluționarea neîncetată a producției, zdruncinarea neîntreruptă a tuturor relațiilor sociale, veșnica nesiguranță și agitație deosebesc epoca burgheză de toate epocile anterioare. Toate relațiile înțepenite, ruginite, cu cortegiul lor de reprezentări și concepții, venerate din moși-strămoși, se destramă, iar cele nou create se învechesc înainte de a avea timpul să se osifice. Tot ce e feudal și static se risipește ca fumul, tot ce e sfînt este profanat, și oamenii sînt în sfîrșit siliți să privească cu luciditate poziția lor în viață, relațiile lor reciproce.

Nevoia unei desfaceri tot mai largi a produselor ei goleşte burghezia pe tot întinsul globului pămîntesc. Ea trebuie să se cuibărească pretutindeni, să se instaleze pretutindeni, să stabilească legături pretutindeni.

Burghezia a dat, prin exploatarea pieței mondiale, un caracter cosmopolit producției și consumației din toate țările. Spre marea mîhnire a reacționarilor, ea i-a smuls industriei de sub picioare terenul național. Străvechile industrii naționale au fost distruse și continuă să fie distruse pe zi ce trece. Ele sînt înlăturate de industrii noi, a căror introducere devine o chestiune vitală pentru toate națiunile civilizate, de industrii care nu mai prelucrează materii prime indigene, ci materii prime provenind din regiunile cele mai îndepărtate

și ale căror produse nu sînt consumate numai în țara proprie, ci deopotrivă în toate continentele. Locul vechilor necesități, satisfăcute prin produsele țării respective, îl iau necesități noi, pentru satisfacerea cărora e nevoie de produse ale țărilor celor mai îndepărtate și ale climatelor celor mai variate. În locul vechii izolări locale și naționale și al satisfacerii necesităților cu produse proprii, se dezvoltă schimbul universal, interdependența universală a națiunilor. Și acest lucru e valabil atît pentru producția materială, cît și pentru cea spirituală. Produsele spirituale ale diferitelor națiuni devin bunuri comune. Unilateralitatea și mărginirea națională devin din ce în ce mai cu neputință și din numeroasele literaturi naționale și locale ia naștere o literatură universală.

Burghezia, prin rapida perfecționare a tuturor uneltelor de producție, prin comunicațiile infinite înlesnite, antrenează în civilizație toate națiunile, pînă și pe cele mai barbare. Prețurile ieftine ale mărfurilor ei sînt artileria grea cu care doboară toate zidurile chinezești, cu care silește să capituleze chiar cea mai îndrjită ură a barbarilor față de străini. Ea constringe toate națiunile să-și însușească modul de producție al burgheziei, dacă nu vor să piară; ea le silește să introducă la ele însele așa-zisa civilizație, adică să devină burgheze. Într-un cuvînt, ea își creează o lume după chipul și asemănarea ei.

Burghezia a supus satul stăpînirii orașului. Ea a creat orașe enorme, a tăcut să crească considerabil populația orășenească față de cea sătenească, smulgînd astfel o parte însemnată a populației din idiopia vieții de la țară. Tot așa cum a adus satul într-o stare de dependență față de oraș, ea a făcut dependente țările barbare și semibarbare de cele civilizate, popoarele de țărani de popoarele de burghezi, Orientul de Occident.

Burghezia suprimă din ce în ce mai mult fărîmîțarea mijloacelor de producție, a proprietății și a populației. Ea a aglomerat populația, a centralizat mijloacele de producție și a concentrat proprietatea în mîini puține. Urmarea inevitabilă a acestor schimbări a fost centralizarea politică. Provinciile independente, aproape numai confederate, avînd interese, legi, guverne și vămi diferite, au fost înglobate într-o *singură* națiune, cu *un singur* guvern, *o singură* lege, *un singur* interes național de clasă, *o singură* frontieră vamală.

Burghezia a creat, în cursul dominației ei de clasă, care datează de abia o sută de ani, mult mai multe și mai uriașe forțe de producție decît toate generațiile trecute laolaltă. Sub-

jugarea forțelor naturii, mașinismul, aplicarea chimiei în industrie și agricultură, navigația cu aburi, căile ferate, telegraful electric, desțelenirea unor întregi continente, fluvii făcute navigabile, populații întregi ieșite ca din pământ — care dintre secolele trecute ar fi putut să bănuiască că în sinul muncii sociale dormitau astfel de forțe de producție !

Am văzut deci : mijloacele de producție și de schimb pe baza cărora s-a format burghezia au fost create în societatea feudală. Pe o anumită treaptă de dezvoltare a acestor mijloace de producție și de schimb, relațiile în care societatea feudală producea și făcea schimb, organizarea feudală a agriculturii și manufacturii, într-un cuvânt relațiile feudale de proprietate nu mai corespundeau forțelor de producție care se dezvoltaseră. Ele frînau producția în loc s-o stimuleze. Ele se prefăcuseră în tot atâtea cătușe. Ele trebuiau sfărimate, și au fost sfărimate.

Locul lor l-a luat libera concurență, cu organizarea socială și politică adecuată ei, cu dominația economică și politică a clasei burgheze.

Sub ochii noștri se desfășoară o mișcare asemănătoare. Relațiile burgheze de producție și de schimb, relațiile burgheze de proprietate, societatea burgheză modernă, care a produs, ca prin farmec, mijloace de producție și de schimb atât de uriașe, seamănă cu vrăjitorul care nu mai poate stăpîni puterile întunericului pe care le-a dezlănțuit. De decenii: istoria industriei și comerțului nu este altceva decît istoria răzvrătirii forțelor de producție moderne împotriva relațiilor de producție moderne, împotriva relațiilor de proprietate care sînt condițiile de existență ale burgheziei și ale dominației ei. Este de ajuns să pomenim crizele comerciale, care, prin repetarea lor periodică, pun tot mai amenințător sub semnul întrebării existența întregii societăți burgheze. În timpul crizelor comerciale este distrusă regulat o mare parte nu numai a produselor create, ci și a forțelor de producție existente. În timpul crizelor izbucnește o epidemie socială, care ar fi părut o absurditate în toate epocile anterioare, — epidemia supra-producției. Societatea se vede brusc aruncată înapoi, într-o stare de barbarie momentană, ca și cum o foamete, un război general de nimicire ar fi lipsit-o de toate mijloacele de trai ; industria, comerțul par distruse. Și pentru ce ? Pentru că societatea posedă prea multă civilizație, prea multe mijloace de trai, prea multă industrie, prea mult comerț. Forțele de producție de care dispune nu mai servesc la dezvoltarea civili-

zației burgheze și a relațiilor de proprietate burgheze; dimpotrivă, ele au devenit prea uriașe pentru aceste relații, care frânează dezvoltarea lor; și de îndată ce înving această piedică, ele provoacă perturbări în întreaga societate burgheză, primejdiesc existența proprietății burgheze. Relațiile burgheze au devenit prea strimbe pentru a cuprinde averea produsă de ele. Cum învinge burghezia crizele? Pe de o parte, prin distrugerea forțată a unei mase de forțe de producție, pe de altă parte prin cucerirea de noi piețe și prin exploatarea mai intensă a piețelor vechi. Prin ce, deci? Prin pregătirea unor crize și mai generale, și mai formidabile și prin reducerea mijloacelor de a le preveni.

Armele cu care burghezia a doborât feudalismul se îndreaptă astăzi împotriva burgheziei însăși.

Dar burghezia nu a făurit numai armele care îi aduc moartea; ea a creat și oamenii care vor mînuî aceste arme, — muncitorii moderni, *proletarii*.

În aceeași măsură în care se dezvoltă burghezia, cu alte cuvinte capitalul, se dezvoltă și proletariatul, clasa muncitorilor moderni, care nu trăiesc decît atîta vreme cît găsesc de lucru și care găsesc de lucru numai atîta vreme cît munca lor sporește capitalul. Acești muncitori, care sînt siliți să se vîndă cu bucata, sînt o marfă ca oricare alt articol din comerț și prin urmare sînt supuși deopotrivă tuturor vicisitudinilor concurenței, tuturor oscilațiilor pieței.

Munca proletarilor a pierdut, prin extinderea mașinismului și prin diviziunea muncii, orice caracter de sine stătător, și, o dată cu aceasta, orice atracție pentru muncitor. Acesta devine o simplă anexă a mașinii, anexă de la care se pretinde numai operația cea mai simplă, cea mai monotonă, cea mai lesne de învățat. De aceea cheltuielile pe care muncitorul le pricinuieste se mărginesc aproape numai la mijloacele de trai necesare pentru întreținerea sa și pentru reproducerea speciei sale. Pretul unei mărfi, deci și al muncii²⁵⁰, este însă egal cu cheltuielile ei de producție. De aceea, în măsura în care munca devine mai nesuferită, scade și salariul. Mai mult încă, în aceeași măsură în care se înmulțesc mașinile și crește diviziunea muncii, crește și cantitatea de muncă, fie prin înmulțirea orelor de muncă, fie prin intensificarea muncii cerute într-un timp anumit, prin accelerarea mersului mașinilor etc.

Industria modernă a transformat micul atelier al meșterului patriarhal în marea fabrică a capitalistului industrial. Mase de muncitori îngrămădite în fabrică sînt organizate militărește.

În calitate de simpli soldați industriali, ei sînt supuși supravegherii unei ierarhii întregi de subofițeri și ofițeri. Ei nu sînt numai robii clasei burgheze, ai statului burghez, ci sînt, zi cu zi și ceas cu ceas, robiți de mașină de supraveghetori și, mai ales, de fiecare burghez fabricant în parte. Și cu cit acest despotism proclamă mai fățiș cîștigul ca scop final, cu atît este mai meschin, mai dușmănos, mai aprig.

Cu cit munca manuală cere mai puțină îndemînare și mai puțină cheltuială de forță, adică cu cit se dezvoltă mai mult industria modernă, cu atît munca bărbaților este înlocuită pe scară mai mare cu aceea a femeilor și a copiilor. Deosebiri de sex și vîrstă își pierd valabilitatea socială cînd e vorba de clasa muncitoare. Nu mai există decît instrumente de muncă, care pricinuiesc cheltuieli diferite, după vîrstă și sex.

Cînd exploatarea muncitorului de către fabricant este în acea măsură împlinită încît muncitorul să-și primească salariul în bani peșin, tabără asupra lui celelalte părți ale burgheziei — proprietarul, băcanul, cămătarul etc.

Păturile inferioare ale stării de mijloc: micii industriași, micii negustori și rentieri, meseriași și țărani, toate aceste clase îngroașă rîndurile proletariatului, parte din cauză că micul lor capital, fiind insuficient pentru mari întreprinderi industriale, este înfrînt de concurența capitaliștilor mai mari, parte din cauză că îndemînarea lor profesională nu mai are aceeași valoare ca urmare a noilor metode de producție. Astfel proletariatul se recrutează din toate clasele populației.

Proletariatul trece prin diferite trepte de dezvoltare. Lupta sa împotriva burgheziei începe o dată cu existența sa.

La început luptă muncitori răzleți, apoi muncitorii unei fabrici, pe urmă muncitorii unei ramuri de muncă dintr-o localitate împotriva burghezului care-i exploatează direct. Ei își îndreaptă atacurile nu numai împotriva relațiilor burgheze de producție, ci împotriva uneltelor de producție înseși; ei distrug mărfurile străine, care le fac concurență, sfărîmă mașinile, dau foc fabricilor, caută să recucerească poziția pierdută a muncitorului medieval.

Pe treapta aceasta muncitorii formează o masă împrăștiată pe tot întinsul țării și fărîmițată de concurență. Coeziunea maselor de muncitori nu este încă rezultatul propriei lor uniri, ci rezultatul unirii burgheziei, care, pentru a-și atinge scopurile sale politice, trebuie, și mai poate deocamdată, să pună în mișcare întreg proletariatul. Pe această treaptă, așadar, proletarii nu combat încă pe dușmanii lor, ci pe dușmanii dușma-

nilor lor, ei combat rămășițele monarhiei absolute, pe moșieri, burghezia neindustrială, mica burghezie. Toată mișcarea istorică este astfel concentrată în mâinile burgheziei; orice victorie cucerită în acest chip este o victorie a burgheziei.

Dar, o dată cu dezvoltarea industriei, proletariatul crește nu numai ca număr; ei este concentrat în mase tot mai mari, forța lui sporește, și el simte tot mai mult acest lucru. Interesele, condițiile de existență înăuntrul proletariatului se nivelează tot mai mult, căci mașina șterge din ce în ce mai mult deosebiriile dintre diferitele munci și reduce salariul aproape pretutindeni la un nivel deopotrivă de scăzut. Concurența crescândă a burghezilor între ei și crizele comerciale ce izvorăsc de aici fac ca salariul muncitorilor să fie tot mai nestabil; perfecționarea neîncetată și într-un ritm tot mai accelerat a mașinilor face ca condițiile de viață ale proletarilor să devină tot mai nesigure; ciocnirile individuale dintre muncitor și burghez iau tot mai mult caracterul unor ciocniri între două clase. Muncitorii încep prin a forma coaliții * împotriva burghezilor; ei se unesc ca să-și apere salariul. Ei înființează chiar asociații cu caracter permanent pentru a se pregăti în vederea eventualelor răzvrătiri. Pe alocuri lupta izbucnește sub formă de insurecții.

Din timp în timp înving muncitorii, dar numai în mod trecător. Adevăratul rezultat al luptelor lor nu este, succesul imediat, ci unirea mereu crescândă a muncitorilor. Această unire este înlesnită prin mijloacele de comunicație tot mai numeroase, create de marea industrie, care stabilesc legături între muncitorii din diferite localități. Această legătură e suficientă pentru ca numeroasele lupte locale, care au pretutindeni același caracter, să fie centralizate într-o luptă națională, într-o luptă de clasă. Orice luptă de clasă este însă o luptă politică. Iar unirea, pentru înfăptuirea căreia cetățenii din evul mediu, cu drumurile lor vicinale, au avut nevoie de veacuri, este realizată de proletarii moderni, datorită drumului de fier, în câțiva ani.

Această organizare a proletarilor ca clasă și, prin aceasta, ca partid politic, este sfărâmată din nou în fiecare moment de concurența dintre muncitorii înșiși. Ea renaște însă tot mai viguroasă, tot mai încheagată, mai puternică. Folosind dezbaterile din sinul burgheziei, ea îi smulge acesteia, sub formă de legi, recunoașterea unora din interesele muncitorești. De

* În ediția engleză din 1888, după cuvîntul: „coaliții” sint adăugate cuvintele: „(sindicat profesional)”. — *Nota Red.*

exemplu, legea cu privire la ziua de muncă de zece ore în Anglia.

În genere ciocnirile din sînul vechii societăți grăbesc în multe privințe dezvoltarea proletariatului. Burghezia se găsește într-o luptă neîncetată : la început împotriva aristocrației ; mai tîrziu împotriva acelor părți ale burgheziei însăși ale căror interese intră în contradicție cu progresul industriei ; întotdeauna împotriva burgheziei tuturor țărilor străine. În toate aceste lupte ea se vede silită să facă apel la proletariat, să recurgă la ajutorul lui și să-l atragă astfel în mișcarea politică. Ea însăși înarmează, așadar, proletariatul cu propriile ei elemente de cultură *, adică cu arme împotriva ei însăși.

Apoi, după cum am văzut, prin progresul industriei, părți întregi din clasa dominantă sînt aruncate în rîndurile proletariatului sau cel puțin sînt amenințate condițiile lor de existență. Și acestea aduc proletariatului numeroase elemente de cultură.

În sfîrșit, atunci cînd lupta de clasă se apropie de deznoadămint, procesul de descompunere al clasei dominante, aî întregii societăți vechi capătă un caracter atît de acut, atît de ascuțit, încît o mică parte din clasa dominantă se desprinde de ea și se alătură clasei revoluționare, clasei căreia îi aparține viitorul. Tot astfel cum odinioară o parte din nobileme a trecut în lagărul burgheziei, acum o parte din burghezie trece în lagărul proletariatului, și anume o parte din ideologii burghezi care s-au ridicat pînă la înțelegerea teoretică a întregii mișcări istorice.

Dintre toate clasele care se contrapun în zilele noastre burgheziei, singur proletariatul este o clasă cu adevărat revoluționară. Celelalte clase decad și pier o dată cu dezvoltarea mării industrii ; proletariatul, dimpotrivă, este propriul ei produs.

Păturile de mijloc : micul industriaș, micul negustor, meșteșugarul, țăranul, toți luptă împotriva burgheziei pentru a salva de la pieire existența lor ca pături de mijloc. Așadar, ele nu sînt revoluționare, ci conservatoare. Mai mult încă, ele sînt reacționare, deoarece încearcă să întoarcă înapoi roata istoriei. Iar dacă acționează în chip revoluționar, o fac în vederea trecerii lor apropiate în rîndurile proletariatului,

---

* În ediția engleză din 1888, în loc de : „propriile ei elemente de cultură” — „propriile ei elemente de cultură politică și generală”. — *Nota Red.*

nu-și apăra interesele actuale, ci interesele lor viitoare, și părăsesc propriul lor punct de vedere ca să și-l însușească pe acela al proletariatului.

Lumpenproletariatul, acest putregai pasiv al păturilor celor mai de jos ale vechii societăți, este tirat pe alocuri în vîltoarea mișcării de către o revoluție proletară; din cauza ansamblului condițiilor sale de existență, el va înclina însă mai curînd să se lase cumpărat pentru uneltiri reacționare.

Condițiile de viață ale vechii societăți sînt deja distruse în condițiile de viață ale proletariatului. Proletarul este lipsit de proprietate; relațiile sale cu nevasta și cu copiii nu mai au nimic comun cu relațiile burgheze de familie; munca industrială modernă, subjugarea modernă de către capital, aceeași în Anglia ca în Franța, în America ca în Germania, l-au despuiat de orice caracter național. Legile, morala, religia sînt pentru dînsul tot atîtea prejudecăți burgheze, în spatele cărora se ascund tot atîtea interese burgheze.

Toate clasele din trecut care cucereau puterea căutau să-și asigure poziția dobîndită supunînd întreaga societate condițiilor care stăteau la baza modului lor de însușire. Proletarii nu pot să cucerească forțele de producție sociale decît desființînd propriul lor mod de însușire de pînă acum și, prin aceasta, întregul mod de însușire de pînă acum. Proletarii n-au nimic propriu de ocrotit; ei au de nimicuit tot ce pînă acum ocrotea și asigura proprietatea privată.

Toate mișcările de pînă acum au fost mișcări ale unor minorități sau în interesul unor minorități. Mișcarea proletară este mișcarea independentă a imensei majorități, în interesul imensei majorități. Proletariatul, pătura cea mai de jos a societății actuale, nu se poate ridica și elibera fără să arunce în aer întreaga suprastructură a păturilor care alcătuiesc societatea oficială.

Chiar dacă nu prin conținut, totuși prin formă, lupta proletariatului împotriva burgheziei este mai întii o luptă națională. Proletariatul din fiecare țară trebuie să termine, firește, în primul rînd cu propria sa burghezie.

Descriînd fazele cele mai generale ale dezvoltării proletariatului, am urmărit războiul civil, mai mult sau mai puțin latent, dinăuntru societății actuale, pînă la punctul cînd acesta izbucnește într-o revoluție deschisă și cînd, răsturnînd prin violență burghezia, proletariatul își întemeiază dominația sa.

Toate societățile de pînă acum s-au bazat, după cum am văzut, pe antagonismul dintre clasele asupritoare și clasele asuprite. Dar pentru ca o clasă să poată fi asuprită, trebuie să i se asigure condițiile în care să-și poată țiri cel puțin existența de rob. Iobagul a început să se ridice în perioada iobăgiei la starea de membru al comunei, după cum micul burghez a început să se ridice la starea de burghez sub jugul absolutismului feudal. Muncitorul modern, dimpotrivă, în loc să se ridice o dată cu progresul industriei, decade tot mai adînc sub condițiile proprii sale clase. Muncitorul devine pauper și pauperismul se dezvoltă chiar mai repede decît populația și bogăția. Din aceasta reiese limpede că burghezia nu este în stare să rămînă mai departe clasa dominantă în societate și să impună societății, ca lege regulatoare, condițiile de viață ale propriei ei clase. Ea este incapabilă să domine, fiindcă este incapabilă să asigure sclavului ei existența, chiar în limitele sclaviei lui, fiindcă este silită să-l lase să decadă într-o situație în care ea trebuie să-l hrănească, în loc să fie hrănită de dînsul. Societatea nu mai poate trăi sub dominația burgheziei, adică existența burgheziei nu mai este compatibilă cu societatea.

Condiția esențială pentru existența și dominația clasei burgheze este acumularea bogăției în mîinile unor particulari, formarea și sporirea capitalului; condiția existenței capitalului este munca salariată. Munca salariată se întemeiază exclusiv pe concurența muncitorilor între ei. Progresul industriei, al cărui purtător involuntar și pasiv este burghezia, înlocuiește izolarea muncitorilor, izvorită din concurență, cu unirea lor revoluționară prin asociație. Cu dezvoltarea mării industrii, burgheziei îi fuge, așadar, de sub picioare însăși baza pe care ea produce și-și însușește produsele. Ea produce, înainte de toate, pe propriii ei gropari. Pieirea ei și victoria proletariatului sînt deopotrivă de inevitabile.

II

PROLETARI ȘI COMUNIȘTI

Care este în genere raportul dintre comuniști și proletari ?

Comuniștii nu sînt un partid deosebit, opus celorlalte partide muncitorești.

Ei nu au interese deosebite de interesele întregului proletariat.

Ei nu proclamă principii deosebite * după care să vrea să modeleze mișcarea proletară.

Comuniștii se deosebesc de celelalte partide proletare numai prin aceea că, pe de o parte, în lupta proletarilor de diferite națiuni ei scot în evidență și susțin interesele comune, independente de naționalitate, ale întregului proletariat ; pe de altă parte, prin aceea că, pe diferitele trepte de dezvoltare ale luptei dintre proletariat și burghezie, ei reprezintă întotdeauna interesele mișcării în totalitatea ei.

Comuniștii sînt, așadar, din punct de vedere practic, partea cea mai hotărîtă a partidelor muncitorești din toate țările, partea care împinge mereu înainte ** ; din punct de vedere teoretic, față de restul masei proletariatului ei au superioritatea de a înțelege limpede condițiile, mersul și rezultatele generale ale mișcării proletare.

Scopul imediat al comuniștilor este același ca și al tuturor celorlalte partide proletare : constituirea proletariatului ca clasă, răsturnarea dominației burgheziei, cucerirea puterii politice de către proletariat.

---

* În ediția engleză din 1888, în loc de : „deosebite” — „sectariste”.
— *Nota Red.*

** În ediția engleză din 1888, în loc de : „care împinge mereu înainte”
— „cea mai înaintată” — *Nota Red.*

Tezele teoretice ale comuniștilor nu se bazează nicidecum pe idei, pe principii inventate sau descoperite de cutare sau cutare reformator al lumii.

Ele nu sînt decît expresia generală a condițiilor efective ale luptei de clasă existente, ale mișcării istorice care se desfășoară sub ochii noștri. Desființarea relațiilor de proprietate existente pînă acum nu este o caracteristică a comunismului.

Toate relațiile de proprietate au fost supuse unei necontenite schimbări istorice, unei permanente transformări istorice.

Revoluția franceză, de pildă, a desființat proprietatea feudală în folosul celei burgheze.

Ceea ce caracterizează comunismul nu este desființarea proprietății în general, ci desființarea proprietății burgheze.

Proprietatea privată burgheză modernă însă este ultima și cea mai desăvîrșită expresie a producției și însușirii produselor, întemeiate pe antagonisme de clasă, pe exploatarea unora de către ceilalți*.

În acest sens comuniștii pot rezuma teoria lor în formula : desființarea proprietății private.

Ni s-a imputat nouă, comuniștilor, că am voi să desființăm proprietatea dobîndită personal, prin muncă proprie, proprietate care ar alcătui temelia oricărei libertăți, activități și independențe personale.

Proprietate dobîndită prin muncă, agonisită, cîștigată personal ! Vorbiți oare de proprietatea micului burghez, a micului producător rural, premergătoare celei burgheze ? Nu e nevoie să o desființăm noi : dezvoltarea industriei a desființat-o și o desființează zilnic.

Sau poate vorbiți de proprietatea privată burgheză modernă ?

Dar munca salariată, munca proletarului, îi creează oare acestuia vreo proprietate ? Nicidecum. Ea creează capitalul, adică proprietatea care exploatează munca salariată, care nu poate spori decît cu condiția de a produce muncă salariată nouă, pentru a o exploata din nou. În forma sa actuală, proprietatea se mișcă în cadrul antagonismului dintre capital și munca salariată. Să privim ambele laturi ale acestui antagonism.

A fi capitalist înseamnă a ocupa în producție nu numai o poziție pur personală, ci și o poziție socială. Capitalul este un produs colectiv și nu poate fi pus în mișcare decît prin

* În ediția engleză din 1888, în loc de : „exploatarea unora de către ceilalți” — „exploatarea majorității de către minoritate”. — *Nota Red.*

activitatea comună a numeroși membri ai societății, ba, în ultimă instanță, numai prin activitatea comună a tuturor membrilor societății.

Capitalul nu este deci o forță personală, ci o forță socială.

Așadar, atunci când capitalul este transformat în proprietate colectivă, aparținând tuturor membrilor societății, aceasta nu înseamnă transformarea unei proprietăți personale în proprietate socială. Ceea ce se transformă este numai caracterul social al proprietății. Ea își pierde caracterul ei de clasă.

Să trecem la munca salariată.

Prețul mijlociu al muncii salariate este minimul de salariu, adică totalul mijloacelor de trai necesare pentru a menține pe muncitor în viață ca muncitor. Deci ceea ce muncitorul salariat își însușește prin activitatea sa îi ajunge numai pentru a-și reproduce viața ca atare. Noi nu vrem nicidecum să desființăm această însușire personală a produselor muncii, menită să reproducă nemijlocit viața, o însușire care nu aduce nici un excedent ce ar putea da putere asupra muncii străine. Noi vrem să desființăm numai caracterul mîrșav al acestei însușiri, în cadrul căreia muncitorul trăiește numai pentru a spori capitalul, trăiește numai în măsura în care o cer interesele clasei dominante.

În societatea burgheză, munca vie nu este decît un mijloc pentru a spori munca acumulată. În societatea comunistă, munca acumulată nu este decît un mijloc pentru a lărgi, a îmbogăți, a înlesni procesul de viață al muncitorilor.

În societatea burgheză, trecutul domină deci prezentul; în societatea comunistă, prezentul domină trecutul. În societatea burgheză, capitalul este independent și personal, pe cînd individul care muncește este dependent și impersonal.

Și desființarea acestor relații este considerată de burghezie o suprimare a individualității și a libertății! Și cu drept cuvînt. Este vorba într-adevăr de suprimarea individualității burgheze, a independenței burgheze și a libertății burgheze.

Prin libertate se înțelege, în cadrul relațiilor de producție burgheze de astăzi, libertatea comerțului, libertatea de cumpărare și de vînzare.

Dacă dispăre însă negoțul, atunci dispăre și negoțul liber. Vorbăria despre negoțul liber, ca și toate celelalte tirade ale burgheziei noastre despre libertate au, în genere, un înțeles numai în opoziție cu negoțul încătușat, cu tîrgovețul oprimat din evul mediu, și nu cînd e vorba de desființarea de către

comunism a negoțului, a relațiilor de producție burgheze și a burgheziei însăși.

Vă îngroziți că vrem să desființăm proprietatea privată. Dar în societatea voastră actuală proprietatea privată este desființată pentru nouă zecimi din membrii societății; ea există tocmai datorită faptului că nu există pentru nouă zecimi. Ne imputați deci că vrem să desființăm o proprietate care presupune ca o condiție necesară ca imensa majoritate a societății să fie lipsită de proprietate.

Cu alte cuvinte, ne imputați că vrem desființarea proprietății voastre. Într-adevăr, vrem acest lucru.

Din momentul în care munca nu mai poate fi transformată în capital, bani, rentă funciară — într-un cuvânt într-o putere socială ce poate fi monopolizată, adică din momentul în care proprietatea personală nu mai poate deveni proprietate burgheză —, din acest moment, declarați voi, personalitatea este suprimată.

Recunoașteți, prin urmare, că, atunci când vorbiți de personalitate, aveți în fața ochilor doar pe burghez, adică pe proprietarul burghez. Această personalitate trebuie, într-adevăr, suprimată.

Comunismul nu ia nimănui puțința de a-și însuși produse sociale, el ia doar puțința ca prin această însușire să fie aservită munca altuia.

S-a obiectat că prin desființarea proprietății private va înceta orice activitate și că o lene generală va cuprinde lumea.

Dacă ar fi așa, societatea burgheză ar fi trebuit demult să piară din cauza trândăviei, căci în această societate cei care lucrează nu agonisesc, iar cei care agonisesc nu lucrează. Toate aceste temeri se reduc la tautologia că nu va mai exista muncă salariată o dată ce nu va mai exista capital.

Toate obiecțiile îndreptate împotriva modului comunist de însușire și de producție a produselor materiale au fost extinse și asupra însușirii și producției produselor spirituale. După cum pentru burghez desființarea proprietății de clasă înseamnă desființarea producției însăși, tot astfel pentru dînsul dispariția culturii de clasă este identică cu dispariția culturii în general.

Cultura, a cărei pierdere o deplînge burghezul, nu înseamnă pentru imensa majoritate decît transformarea omului într-o anexă a mașinii.

Dar nu polemizați cu noi, apreciind desființarea proprietății burgheze prin prisma concepțiilor voastre burgheze despre libertate, cultură, drept etc. Inseși ideile voastre sînt produse ale relațiilor burgheze de producție și de proprietate, după cum și dreptul vostru nu este decît voința clasei voastre ridicată la rangul de lege, o voință al cărei conținut este determinat de condițiile materiale de viață ale clasei voastre.

Concepția interesată care vă face să transformați relațiile voastre de producție și de proprietate, din relații istorice, trecătoare în cursul procesului de dezvoltare a producției, în legi eterne ale naturii și ale rațiunii e comună tuturor claselor dominante dispărute. Ceea ce pricepeți cînd e vorba de proprietatea antică, ceea ce pricepeți cînd e vorba de proprietatea feudală, nu mai îndrăzniți să pricepeți cînd e vorba de proprietatea burgheză.

Desființarea familiei ! Pînă și cei mai radicali se indignează în fața acestei infame intenții a comuniștilor.

Pe ce se întemeiază familia de astăzi, familia burgheză ? Pe capital, pe cîștigul privat. În forma sa deplin dezvoltată ea există numai pentru burghezie ; ea își găsește însă completarea în lipsa de familie impusă proletarilor și în prostituția publică.

Familia burghezului dispare, firește, o dată cu dispariția acestei completări a ei, iar ambele dispar o dată cu dispariția capitalului.

Ne imputați că vrem să desființăm exploatarea copiilor de către părinții lor ? Recunoaștem această crimă.

Dar, spuneți voi, noi desființăm cele mai gingașe legături, înlocuind educația pe care o dă familia cu cea socială.

Oare educația voastră nu este și ea determinată de societate ? Nu este ea determinată de relațiile sociale în cadrul cărora educați, de amestecul mai mult sau mai puțin direct al societății prin mijlocirea școlii etc. ? Comuniștii n-au inventat influența societății asupra educației ; ei îi schimbă doar caracterul, smulgînd educația de sub influența clasei dominante.

Frazeologia burgheză despre familie și educație, despre legătura intimă dintre părinți și copii devine cu atît mai dezgustătoare cu cît pentru proletari, ca urmare a dezvoltării marii industrii, legăturile de familie se destramă, iar copiii sînt transformați în simple articole de negoț și unelte de muncă.

Dar voi, comuniștii, vreți să introduceți comunizarea femeii — ne strigă în cor întreaga burghezie.

738
Bismarck's Brief an die Reichsversammlung vom 10. März 1871
Bismarck's Brief an die Reichsversammlung vom 10. März 1871

Handwritten text in German, appearing to be a transcription of a speech or document. The text is dense and somewhat illegible due to cursive handwriting and some fading. It begins with "Bismarck's Brief an die Reichsversammlung" and discusses political matters, including the role of the Reichstag and the Emperor. Key phrases include "die Reichsversammlung", "der Kaiser", "die Reichsregierung", "die Reichsversammlung", "die Reichsregierung", "die Reichsversammlung", "die Reichsregierung".

O pagină din conceptul
„Manifestului Partidului Comunist“
(textul este scris de Marx, în afară
de primele două rînduri scrise de Jenny Marx)

Burghezul vede în soția lui o simplă unealtă de producție. El aude că uneltele de producție urmează să fie exploatare în comun și nu poate, firește, decît să-și inchipuie că soarta comunizării va lovi și pe femeii.

El nici nu bănuiește că este vorba tocmai de a desființa această poziție a femeii de simplă unealtă de producție.

De altfel, nimic nu este mai ridicol decît indignarea ultramorală a burghezilor noștri în fața pretensei comunizării oficiale a femeii de către comuniști. Comuniștii nu au nevoie să introducă comunizarea femeii; ea a existat aproape întotdeauna.

Burghezii noștri, care nu se mulțumesc că au la dispoziție femeile și fiicele proletarilor lor, fără să mai vorbim de prostituția oficială, își fac o plăcere din a-și seduce reciproc soțiile.

În realitate căsătoria burgheză este comunizarea femeii măritate. Comuniștilor li s-ar putea imputa cel mult că, în locul comunizării fățarnice, ascunse, ar voi să introducă comunizarea oficială și pe față a femeii. De altfel se înțelege de la sine să prin desființarea actualelor relații de producție va dispărea și comunizarea femeii, izvorită din ele, adică prostituția oficială și neoficială.

Comuniștilor li s-a mai imputat că ar voi să desființeze patria, naționalitatea.

Muncitorii nu au patrie. Lor nu li se poate lua ceva ce nu au. Dar deoarece proletariatul trebuie să cucerească mai întii puterea politică, să se ridice la rangul de clasă națională *, să se constituie el însuși ca națiune, el însuși mai este încă național, deși nicidecum în înțelesul burghez.

Demarcațiile naționale și antagonismele dintre popoare dispar din ce în ce mai mult o dată cu dezvoltarea burgheziei, o dată cu libertatea comerțului, cu piața mondială, cu uniformitatea producției industriale și cu condițiile de viață ce-i corespund.

Domnia proletariatului le va face să dispară și mai mult încă. Acțiunea unită, cel puțin a țărilor civilizate, este una din primele condiții ale dezrobirii lui.

În măsura în care va fi desființată exploatarea unui individ de către celălalt, va fi desființată și exploatarea unei națiuni de către alta.

* În ediția engleză din 1888, în loc de: „să se ridice la rangul de clasă națională” — „să se ridice la rangul de clasă conducătoare a națiunii”. — *Nota Red.*

O dată cu dispariția antagonismului dintre clase în sînul națiunii, va dispărea și dușmănia dintre națiuni.

Învinuirile aduse comunismului din punct de vedere religios, filozofic și în general din punct de vedere ideologic nu merită o discuție mai amănunțită.

Este oare nevoie de o perspicacitate deosebită pentru a înțelege că, atunci cînd se schimbă condițiile de viață ale oamenilor, relațiile lor sociale, existența lor socială, se schimbă și reprezentările, concepțiile și noțiunile lor, într-un cuvînt și conștiința lor ?

Ce altceva ne arată istoria ideilor decît că producția intelectuală se transformă o dată cu cea materială ? Ideile dominante ale unei epoci au fost întotdeauna numai ideile clasei dominante.

Se vorbește despre idei care revoluționează o întregă societate ; prin aceasta se exprimă numai faptul că în sînul vechii societăți s-au format elementele unei societăți noi, că descompunerea ideilor vechi merge mîna în mîna cu descompunerea vechilor condiții de viață.

În timpul decadenței lumii antice, religiile vechi fură învinse de religia creștină. Cînd în secolul al XVIII-lea ideile iluminismului învingeră ideile creștine, societatea feudală dădea ultima ei luptă cu burghezia, pe atunci revoluționară. Ideile de libertate a conștiinței și a religiei nu exprimau decît domnia liberei concurențe pe tărîmul conștiinței.

„Dar” — se va spune — „ideile religioase, morale, filozofice, politice, juridice etc. s-au modificat ce-i drept în cursul dezvoltării istorice. Însă religia, morala, filozofia, politica, dreptul s-au menținut întotdeauna în ciuda acestor schimbări.

În afară de aceasta, mai există adevăruri eterne, ca : libertate, dreptate etc., care sînt comune tuturor stărilor sociale. Comunismul desființează însă adevărurile eterne, desființează religia, morala, în loc să le dea o formă nouă, el contrazice așadar toată dezvoltarea istorică de pînă acum”.

La ce se reduce această învinuire ? Istoria tuturor societăților de pînă acum s-a desfășurat în antagonisme de clasă, care, în diferitele epoci, au luat forme diferite.

Dar, indiferent de forma pe care au luat-o aceste antagonisme, exploatarea unei părți a societății de către cealaltă constituie un fapt comun tuturor veacurilor trecute. Nu e deci de mirare că conștiința socială a tuturor veacurilor, oricît de diferită și variată, se mișcă în cadrul anumitor forme comune,

forme de conștiință care vor dispărea cu desăvîrșire numai o dată cu dispariția totală a antagonismului de clasă.

Revoluția comunistă înseamnă ruptura cea mai radicală cu relațiile de proprietate moștenite din trecut ; nu e deci de mirare că în cursul dezvoltării ei se produce ruptura cea mai radicală cu ideile tradiționale.

Dar să lăsăm obiectiile ridicate de burghezie împotriva comunismului.

După cum am văzut mai sus, primul pas în revoluția muncitorească este ridicarea proletariatului la rangul de clasă dominantă, este cucerirea democrației.

Proletariatul va folosi dominația lui politică pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întreg capitalul, pentru a centraliza toate uneltele de producție în mâinile statului, adică în mâinile proletariatului organizat ca clasă dominantă, și pentru a mări, cît se poate de repede, masa forțelor de producție.

La început acest lucru nu se poate face, firește, decît printr-o încălcare despotică a dreptului de proprietate și a relațiilor de producție burgheze, adică prin măsuri care, din punct de vedere economic, apar neîndestulătoare și șubrede, dar care se depășesc singure* în decursul mișcării și care sînt inevitabile ca mijloc pentru revoluționarea întregului mod de producție.

Aceste măsuri vor fi, se-nțelege, diferite în diferitele țări.

În țările cele mai înaintate va fi totuși posibilă aproape pretutindeni aplicarea următoarelor măsuri :

1. Exproprierea proprietății funciare și întrebuițarea rentei funciare pentru acoperirea cheltuielilor de stat.
2. Impozit cu puternic caracter progresiv.
3. Desființarea dreptului de moștenire.
4. Confiscarea proprietății tuturor emigranților și rebelilor.
5. Centralizarea creditului în mâinile statului cu ajutorul unei bănci naționale cu capital de stat și cu monopol exclusiv.
6. Centralizarea tuturor mijloacelor de transport în mâinile statului.
7. Sporirea numărului fabricilor de stat, a uneltelor de producție, desțelenirea și ameliorarea pămînturilor după un plan general.

---

* În ediția engleză din 1888, după cuvintele : „se depășesc singure” este adăugată următoarea frază : „fac necesare alte atacuri împotriva vechii orînduirii sociale”. — *Nota Red.*

8. Egală obligativitate a muncii pentru toți, organizarea de armate industriale, îndeosebi pentru agricultură.

9. Îmbinarea muncii agricole cu cea industrială, măsuri avînd ca scop înlăturarea treptată a opoziției * dintre sat și oraș.

10. Învățămînt public gratuit pentru toți copiii. Interzicerea muncii în fabrici a copiilor, sub actuala ei formă. Îmbinarea educației cu producția materială etc. etc.

Cînd, în cursul dezvoltării, vor fi dispărut deosebirile de clasă și întreaga producție va fi fost concentrată în mîinile indivizilor asociați, atunci puterea publică își va pierde caracterul ei politic. În sensul propriu al cuvîntului, puterea politică este puterea organizată a unei clase pentru asuprairea alteia. Dacă proletariatul, în lupta sa împotriva burgheziei, se unește în mod necesar ca clasă, dacă, prin revoluție, devine clasă dominantă și, ca clasă dominantă, desființează vechile relații de producție făcînd uz de forță, atunci el desființează, o dată cu aceste relații de producție, și condițiile de existență ale antagonismului de clasă, ale claselor în genere, și, prin aceasta, propria sa dominație de clasă.

Locul vechii societăți burgheze, cu clasele și antagonismele ei de clasă, îl ia o asociație în cadrul căreia dezvoltarea liberă a fiecăruia este condiția pentru dezvoltarea liberă a tuturor.

---

* În ediția din 1848: „opozitia dintre sat și oraș”. În ediția din 1872 și în edițiile germane următoare, în loc de: „opozitie” — „deosebire”. În ediția engleză din 1888, în loc de: „măsuri avînd ca scop înlăturarea treptată a deosebirii dintre sat și oraș” — „înlăturarea treptată a deosebirii dintre sat și oraș prin repartizarea mai uniformă a populației în întreaga țară”. — *Nota Red.*

III

LITERATURA SOCIALISTĂ ȘI COMUNISTĂ

1. Socialismul reacționar

a) Socialismul feudal

Aristocrația franceză și cea engleză erau chemate, prin poziția lor istorică, să scrie pamflete împotriva societății moderne burgheze. În revoluția franceză din iulie 1830 și în mișcarea engleză pentru reformă, ea fusese din nou învinsă de parvenitul detestat. De o luptă politică serioasă nici nu mai putea fi vorba. Aristocrației nu-i rămânea decât lupta literară. Dar chiar și în domeniul literaturii vechea frazeologie de pe timpul restaurației * devenise imposibilă. Pentru a-și câștiga simpatii, aristocrația trebuia să-și dea aerul că face abstracție de interesele ei și că-și formulează actul de acuzare împotriva burgheziei numai în interesul clasei muncitoare exploatate. Ea își procura astfel o satisfacție în a cînta cuplete satirice la adresa noului ei stăpîn și în a-i șopti la ureche prorociri mai mult sau mai puțin sinistre.

În felul acesta a luat naștere socialismul feudal, amestec de tînguială și de batjocură, de ecou al trecutului și de amenințare a viitorului, care nimerea uneori burghezia drept în inimă prin critica sa amară, spirituală și distrugătoare, dar care făcea întotdeauna o impresie comică prin absoluta-i incapacitate de a înțelege mersul istoriei moderne.

Aristocrații fluturau ca drapel traista de cerșetor a proletariatului pentru a strînge în urma lor poporul. Dar de cîte ori poporul îi urma, el zărea pe posteriorul lor vechile blazoane feudale și se împrăștia rîzînd în hohote, fără respect.

O parte din legitimiștii francezi și „Tinăra Anglie”²⁵¹ au oferit acest spectacol.

---

* Nu este vorba de restaurația engleză din anii 1660—1689, ci de restaurația franceză din anii 1814—1830. (Nota lui Engels la ediția engleză din 1888).

Atunci cînd feudații demonstrează că modul lor de a exploata diferă de exploatarea burgheză, ei uită un singur lucru, și anume că ei exploatau în condiții și împrejurări cu totul diferite și în prezent depășite. Atunci cînd arată că în timpul dominației lor proletariatul modern nu a existat, ei uită că burghezia modernă a fost tocmai vlăstarul inevitabil al orînduirii lor sociale.

De altfel ei ascund atît de puțin caracterul reacționar al criticii lor, încît principala învinuire pe care o aduc burgheziei constă tocmai în aceea că sub dominația ei se dezvoltă o clasă care va face să sară în aer întreaga ordine socială veche.

Ei învinuiesc burghezia nu atît că a creat un proletariat în genere, cît că a creat un proletariat revoluționar.

De aceea, în practica politică, ei participă la toate măsurile violente împotriva clasei muncitoare, iar în viața de toate zilele sînt gata, în ciuda frazeologiei lor umflate, să culeagă meriele de aur * și să renunțe la credință, iubire și onoare în schimbul negoțului cu lînă, sfeclă și rachiu **.

După cum popa mergea totdeauna mină în mină cu feudalul, tot astfel și socialismul popesc merge alături de socialismul feudal.

Nimic mai ușor decît a da o spoială socialistă ascetismului creștin. Oare creștinismul n-a tunat și fulgerat și el împotriva proprietății private, a căsătoriei și a statului? Oare nu a propovăduit el în locul acestora caritatea și cerșitoria, celibatul și înăbușirea patimilor trupești, viața de chilie și biserica? Socialismul creștin nu-i decît aghiasma cu care popa sfințește necazul aristocratului.

b) Socialismul mic-burghez

Aristocrația feudală nu este singura clasă care a fost răsturnată de burghezie și ale cărei condiții de viață s-au înrăutățit și au dispărut cu încetul în societatea burgheză

* În ediția engleză din 1888, după cuvintele: „meriele de aur” sînt adăugate cuvintele: „care cad din pomul industriei”. — *Nota Red.*

** Aceasta se referă mai cu seamă la Germania, unde aristocrația funciară și iuncherii exploatează mare parte din domeniile lor pe cont propriu, prin administratori, fiind, pe lîngă aceasta, și mari fabricanți de zahăr și de spirt din cartofi. Aristocrații englezi, mai bogați de altfel, n-au ajuns încă atît de departe; dar și ei știu cum se poate compensa scăderea rentei prin împrumutarea numelui lor unor fondatori de societăți pe acțiuni, mai mult sau mai puțin dubioși. (*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*).

Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848.

Proletarier aller Länder vereinigt euch!

London.

Gedruckt in der Office der „Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter“

von J. C. Burghard.

46, LIVERPOOL STREET, BISHOPSGATE.

Coperta ediției din 1848 a
„Manifestului Partidului Comunist“

modernă. Țirgoveții din evul mediu și mica țărănime au fost precursorii burgheziei moderne. În țările mai puțin dezvoltate din punct de vedere industrial și comercial, această clasă continuă să vegezeze alături de burghezia în ascensiune.

În țările în care s-a dezvoltat civilizația modernă s-a format o nouă mică burghezie, care, fluctuând între proletariat și burghezie ca parte întregitoare a societății burgheze, se formează mereu din nou și ai cărei membri sînt însă mereu azvîrlîți de concurență în rîndurile proletariatului; mai mult, pe măsură ce se dezvoltă marea industrie, ei vād apropiindu-se momentul cînd vor dispărea cu desăvîrșire ca parte independentă a societății moderne și vor fi înlocuiți, în comerț, în industrie și în agricultură, cu supraveghetori și servitori.

În țări ca Franța, în care clasa țărănească alcătuieste mai mult de jumătate din populație, era firesc ca critica pe care o făceau regimului burghez scriitorii care luau atitudine pentru proletariat și împotriva burgheziei să fie pe măsura micului burghez și a micului țaran și să apere cauza muncitorilor din punctul de vedere al micii burghezii. În felul acesta a luat naștere socialismul mic-burghez. Sismondi e șeful acestei literaturi nu numai pentru Franța, dar și pentru Anglia.

Acest socialism analiza cu multă perspicacitate contradicțiile din sînul relațiilor de producție moderne. El demasca apologia fățarnică a economiștilor. El demonstra, fără posibilitate de tăgadă, efectele distrugătoare ale mașinismului și ale diviziunii muncii, concentrarea capitalurilor și a proprietății funciare, supraproducția, crizele, pieirea inevitabilă a micilor burghezi și țărani, mizeria proletariatului, anarhia în producție, strigătoarele disproporții în repartiția avuției, războiul industrial nimicitor dintre națiuni, descompunerea vechilor moravuri, a vechilor relații familiale, a vechilor naționalități.

Potrivit conținutului său pozitiv însă, acest socialism vrea sau să restabilească vechile mijloace de producție și de schimb, și, o dată cu ele, vechile relații de proprietate și vechea societate, sau să ferece din nou, cu forța, mijloacele moderne de producție și de schimb în cătușele vechilor relații de proprietate, care au fost sfărîmate și care nu se putea să nu fie sfărîmate de aceste mijloace. În ambele cazuri acest socialism este reacționar și totodată utopic.

Corporațiile în perioada manufacturieră, economia patriarhală la țară — iată ultimul lui cuvînt.

În dezvoltarea sa ulterioară, acest curent s-a împotmolit într-o neputință lașă*.

c) Socialismul german,
sau „adevăratul” socialism

Literatura socialistă și comunistă din Franța, care a luat naștere sub presiunea unei burghezii dominante și care este expresia literară a luptei împotriva acestei dominații, a fost introdusă în Germania pe vremea când burghezia tocmai începuse lupta împotriva absolutismului feudal.

Filozofii, semifilozofii și toți cei cu pretenții literare din Germania se aruncară cu lăcomie asupra acestei literaturi, uitând însă că o dată cu introducerea acestor scrieri din Franța nu fuseseră introduse în Germania și condițiile de viață de acolo. Dată fiind starea de lucruri din Germania, literatura franceză pierdu orice semnificație practică imediată și căpătă un aspect pur literar. Ea trebuia să apară ca o speculație sterilă asupra adevăratei societăți, asupra realizării naturii umane. Astfel, revendicările primei revoluții franceze nu aveau pentru filozofii germani ai secolului al XVIII-lea alt înțeles decât acela de deziderate ale „rațiunii practice” în general, iar manifestările voinței burghezii revoluționare din Franța erau, în ochii lor, niște legi ale voinței pure, ale voinței așa cum ar trebui să fie, ale adevăratei voințe omenești.

Activitatea literaților germani consta exclusiv în a pune de acord noile idei franceze cu vechea lor conștiință filozofică, sau, mai bine zis, în a-și însuși din punctul lor de vedere filozofic ideile franceze.

Ei își însușiră aceste idei în același fel în care se însușește în genere o limbă străină : prin traducere.

Se știe că peste manuscrisele operelor clasice din vremurile antichității păgâne, călugării așterneau povești searbăde despre sfinții catolici. Literații germani procedară invers cu literatura profană franceză. Ei își scriseră absurditățile filozofice pe dosul originalului francez. De pildă, pe dosul criticii franceze a relațiilor bănești ei au scris „înstrăinarea naturii

---

* În ediția engleză din 1888, în loc de : „În dezvoltarea sa ulterioară, acest curent s-a împotmolit într-o neputință lașă” — „Până la urmă, când fapte istorice de netăgăduit au spulberat orice autoiluzionare, această formă a socialismului s-a împotmolit într-o jalnică neputință”. — *Nota Red.*

umane", pe dosul criticii franceze a statului burghez ei au scris „desființarea stăpînirii universalului abstract” etc.

Această frazeologie filozofică, substituită teoriilor franceze, a fost botezată de ei „filozofia acțiunii”, „adevăratul socialism”, „știința germană a socialismului”, „fundamentarea filozofică a socialismului” etc.

În felul acesta literatura socialist-comunistă franceză a fost de-a dreptul emasculeată. Și deoarece în mîna germanului ea înceta să exprime lupta unei clase împotriva alteia, el era convins că biruise „unilateralitatea franceză”, că el apăra, în locul unor nevoi adevărate, nevoia de adevăr, iar în locul intereselor proletariatului, interesele ființei umane, ale omului în general, ale omului care nu aparține nici unei clase, care în genere nu aparține realității, ci negurilor fanteziei filozofice.

Acest socialism german, care lua atît de solemn în serios stîngacele sale exerciții școlărești și le trîmbița atît de zgomotos, își pierdu însă puțin cîte puțin pedanta nevinovăție.

Lupta burgheziei germane, mai cu seamă a celei prusace, împotriva feudalilor și a monarhiei absolute, într-un cuvînt mișcarea liberală, deveni mai serioasă.

„Adevăratului” socialism i se ivi, astfel, prilejul dorit de a opune mișcării politice revendicările socialiste, de a profera blestemele tradiționale împotriva liberalismului, împotriva statului reprezentativ, împotriva concurenței burgheze, a libertății burgheze a presei, a dreptului burghez, a libertății și a egalității burgheze și de a propovădui maselor populare că din această mișcare burgheză ele nu aveau nimic de cîștigat, ci, dimpotrivă, totul de pierdut. Socialismul german uită la timp că critica franceză, al cărei ecou stupid era, presupune societatea modernă burgheză cu condițiile materiale de viață corespunzătoare și cu constituția politică adecvată, adică toate acele premise care în Germania trebuiau abia cucerite prin luptă.

Acest socialism servea guvernelor absolutiste germane cu întregul lor cortegiu de popi, dascăli, încheri și burocați drept sperietoare binevenită împotriva burgheziei ce se ridica amenințătoare.

El alcătuia completarea dulceagă la amarnicele lovituri de bici și la ploaia de gloanțe cu care aceleași guverne tratau insurecțiile muncitorilor germani.

Dacă „adevăratul” socialism devenise astfel o armă în mîinile guvernelor împotriva burgheziei germane, el era,

totodată, în mod nemijlocit și expresia intereselor reacționare, a intereselor tirgoveților germani. În Germania, mica burghezie, pe care a lăsat-o moștenire secolul al XVI-lea și care de atunci reapare aici într-una sub diferite forme, alcătuiește de fapt temelia socială a stării de lucruri existente.

Menținerea ei înseamnă menținerea stării de lucruri existente în Germania. Ea se teme de dominația industrială și politică a burgheziei, care va duce în mod inevitabil la pieirea ei, pe de o parte ca urmare a concentrării capitalului, pe de altă parte ca urmare a dezvoltării proletariatului revoluționar. Mica burghezie își închipuia că „adevăratul” socialism va omorî dintr-o lovitură două muște. El se răspîndi ca o epidemie.

Țesut din păienjenis speculativ, brodat cu flori retorice literare și îmbibat cu rouă sentimentală, acest veșmînt pompos în care socialiștii germani își învăluiau cele cîteva „adevăruri eterne” încremenite a făcut ca marfa lor să se desfacă mai lesne în rîndurile acestui public.

La rîndul său, socialismul german s-a pătruns din ce în ce mai mult de misiunea sa de a fi reprezentantul grandilocvent al acestei mici burghezii.

El proclamă națiunea germană ca prototip al națiunii, iar pe filistinul german ca prototip al omului. Fiecărei ticăloșii a acestuia el îi atribuia un sens ascuns, un sens superior, socialist, prefăcînd-o în contrariul ei. Consecvent pînă la capăt, el s-a ridicat fățiș împotriva orientării „brutal distructive” a comunismului, proclamînd imparțialitatea sa măreață mai presus de orice luptă de clasă. Toate pretensele publicații socialiste și comuniste care circulă în Germania aparțin, cu foarte puține excepții, acestei literaturi murdare și paralizante *.

2. Socialismul conservator sau burghez

O parte din burghezie dorește să tîmăduiască ~~relele~~ sociale pentru a asigura existența societății burgheze.

Printre aceștia găsim : economiști, filantropi, umanitariști, oameni care se îndeletnicesc cu îmbunătățirea situației clasei muncitoare, cu organizarea de opere filantropice, membri ai societăților de protecție a animalelor, fondatori de societăți

---

* Furtuna revoluției din 1848 a măturat întreg acest curent lamentabil și le-a tăiat purtătorilor lui pofta de a mai face socialism. Reprezentantul de căpetenie și tipul clasic al acestui curent este d-l Karl Grün. (Nota lui Engels la ediția germană din 1890).

de temperanță, reformatori de cafea de cele mai diferite nuanțe. Acest socialism burghez a fost elaborat chiar sub formă de sisteme complete.

Ca pildă cităm „Philosophie de la misère” a lui Proudhon.

Burghezii socialiști vor condițiile de viață ale societății moderne dar fără luptele și primejdiile care decurg cu necesitate din ele. Ei vor societatea actuală fără elementele care o revoluționează și o descompun. Ei vor burghezia fără proletariat. Burghezia consideră, firește, lumea în care domnește drept cea mai bună dintre lumi. Socialismul burghez elaborează această concepție consolatoare într-un sistem mai mult sau mai puțin complet. Atunci când el invită proletariatul să înfăptuiască sistemele sale și să pășească în noul Ierusalim, el nu-i cere de fapt decît să rămînă în cadrul societății actuale, dar să lepede concepțiile sale dușmănoase despre această societate.

O altă formă, mai puțin sistematică, însă mai practică, a acestui socialism caută să facă nesuferită clasei muncitoare orice mișcare revoluționară, demonstrîndu-i că ei nu i-ar putea fi de folos cutare sau cutare schimbare politică, ci numai o schimbare a condițiilor materiale de trai, de condițiilor economice. Prin schimbarea condițiilor materiale de trai, acest socialism nu înțelege însă nicidecum desființarea relațiilor de producție burgheze, care nu poate fi înfăptuită decît pe cale revoluționară, ci îmbunătățiri administrative realizate pe baza acestor relații de producție, adică îmbunătățiri care nu schimbă întru nimic raportul dintre capital și munca salariată, ci care, în cazul cel mai bun, micșorează cheltuielile de dominație ale burgheziei și-i simplifică bugetul.

Socialismul burghez își găsește expresia corespunzătoare abia atunci când devine o simplă figură retorică.

Comerț liber ! în interesul clasei muncitoare ; taxe vamale protecționiste ! în interesul clasei muncitoare ; închisori cu regim celular ! în interesul clasei muncitoare — iată ultimul și singurul cuvînt sincer rostit de socialismul burghez.

Socialismul burgheziei constă tocmai în afirmația că burghezii sînt burghezi — în interesul clasei muncitoare

3. Socialismul și comunismul critico-utopic

Nu vorbim aci de literatura care a exprimat, în toate marile revoluții moderne, revendicările proletariatului (scrierile lui Babeuf etc.).

Primele încercări ale proletariatului de a realiza direct propriul său interes de clasă într-o epocă de fierbere generală, în perioada răsturnării societății feudale, au dat inevitabil greș din cauză că proletariatul era el însuși nedezvoltat și pentru că lipseau condițiile materiale pentru eliberarea sa, căci aceste condiții sînt abia produsul epocii burgheze. Literatura revoluționară care a însoțit aceste prime mișcări ale proletariatului este în mod necesar reacționară prin conținutul ei. Ea propovăduiește un ascetism general și un egalitarism primitiv.

Sistemele socialiste și comuniste propriu-zise, sistemele lui Saint-Simon, Fourier, Owen etc., apar în prima perioadă, încă nedezvoltată a luptei dintre proletariat și burghezie, pe care am descris-o mai sus (vezi „Burghezie și proletariat“).

Inventatorii acestor sisteme văd, ce-i drept, antagonismul dintre clase, precum și acțiunea elementelor dizolvante din însăși societatea dominantă. Dar de partea proletariatului ei nu zăresc nici o activitate istorică proprie, nici o mișcare politică specifică lui.

Deoarece dezvoltarea antagonismului de clasă merge în pas cu dezvoltarea industriei, ei nu găsesc în societate nici condițiile materiale pentru eliberarea proletariatului și caută o știință socială, legi sociale, pentru a crea aceste condiții.

Locul activității sociale trebuie să-l ia activitatea lor inventivă personală; locul condițiilor istorice ale eliberării — condiții fanteziste; locul organizării treptate a proletariatului ca clasă — o organizare anume născocită a societății. Viitoarea istorie a lumii se reduce pentru ei la propagarea și la realizarea practică a planurilor lor sociale.

Ei își dau seama, ce-i drept, că planurile lor reprezintă, înainte de toate, interesele clasei muncitoare, ale celei mai năpăstuite clase. Proletariatul există pentru dinșii numai sub acest aspect, al clasei celei mai năpăstuite.

Forma nedezvoltată a luptei de clasă, ca și propria lor poziție în viață, îi face însă să se creadă mai presus de acest antagonism de clasă. Ei vor să îmbunătățească situația tuturor membrilor societății, chiar și pe a celor foarte bine situați. De aceea ei apelează neconștient la întreaga societate fără deosebire, ba chiar de preferință la clasa dominantă. După părerea lor ajunge să le înțelegi sistemul pentru a recunoaște că e cel mai bun plan cu putință al celei mai bune societăți cu putință.

Ei resping de aceea orice fel de acțiune politică și mai cu

seamă revoluționară ; ei vor să-și atingă țelul pe cale pașnică și încearcă prin mici experiențe, sortite, firește, eșecului, prin puterea exemplului să croiască drum noii evanghelii sociale.

Această descriere fantezistă a societății viitoare, datînd dintr-o epocă în care proletariatul este încă foarte puțin dezvoltat, cînd el însuși concepe încă în chip fantezist propria sa poziție, — este produsul primelor aspirații pline de presimțire ale proletariatului către o prefacere generală a societății.

Scrierile socialiste și comuniste conțin însă și elemente critice. Ele atacă întreaga temelie a societății existente. Ele au oferit deci un material foarte prețios pentru luminarea muncitorilor. Tezele lor pozitive cu privire la societatea viitoare, ca, de pildă, desființarea opoziției dintre oraș și sat *, a familiei, a cîștigului privat, a muncii salariate, proclamarea armoniei sociale, transformarea statului într-o simplă administrare a producției, — toate aceste teze ale lor nu exprimă decît necesitatea dispariției antagonismului de clasă, care începe abia să se dezvolte și pe care ei îl cunosc numai sub prima sa formă, vagă și nedefinită. De aceea înseși aceste teze mai au încă un sens pur utopic.

Insemnătatea socialismului și a comunismului critico-utopic se află în raport invers cu dezvoltarea istorică. În măsura în care lupta de clasă se dezvoltă și capătă forme bine conturate, această tendință fantezistă de a se situa deasupra luptei de clasă, această combatere fantezistă a ei pierde orice valoare practică, orice îndreptățire teoretică. De aceea, dacă în multe privințe fondatorii acestor sisteme au fost revoluționari, apoi discipolii lor alcătuiesc întotdeauna secte reacționare. Ei păstrează neclintite vechile concepții ale dascălilor lor fără a ține seama de dezvoltarea istorică a proletariatului. De aceea ei caută în mod consecvent să slăbească din nou lupta de clasă și să împace antagonismele. Ei tot mai visează realizarea, cu titlu de experiență, a utopiilor lor sociale, întemeierea unor falansterе răzlețe, fondarea de home-colonies, înființarea unei mici Icariei **, ediție în format redus a noului Ierusalim ; iar pentru construirea tuturor acestor castele în Spania ei sînt nevoiți să facă apel la filantropia inimilor și

---

* În ediția engleză din 1888 acest pasaj este formulat în felul următor : „Măsurile practice preconizate de ei, ca, de pildă, desființarea deosebirii dintre oraș și sat”. — *Nota Red.*

** Falanster era numele coloniilor socialiste imaginate de Charles Fourier ; Icaria este numele dat de Cabot țării sale utopice și mai tirziu co-

pungilor burgheze. Treptat, treptat ei cad în categoria socialiștilor reacționari sau conservatori descriși mai sus, deosebindu-se de aceștia numai printr-o pedanterie mai sistematică, printr-o credință superstițioasă și fanatică în efectul miraculos al științei lor sociale.

De aceea ei se opun cu îndârjire oricărei mișcări politice a muncitorilor, care, după părerea lor, nu poate proveni decât dintr-o totală lipsă de credință în evanghelia cea nouă.

Oweniștii în Anglia, fourieriștii în Franța sînt unii împotriva cartiștilor, alții împotriva reformiștilor ²⁵².

---

loniei sale comuniste din America. (*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*).

Home-colonies (colonii în interiorul țării) este numele dat de Owen societăților sale comuniste model. Falanster era numele palatelor sociale imaginate de Fourier. Icaria era numele țării fanteziste utopice a cărei organizare comunistă a descris-o Cabet. (*Nota lui Engels la ediția germană din 1890*).

IV

POZIȚIA COMUNIȘTILOR FAȚĂ DE DIFERITELE PARTIDE
OPOZIȚIONISTE

După cele spuse în capitolul II, poziția comuniștilor față de partidele muncitorești deja constituite, adică poziția față de cartiștii din Anglia și față de adepții reformei agrare din America de Nord, se înțelege de la sine.

Comuniștii luptă pentru înlăptuirea scopurilor și intereselor imediate ale clasei muncitoare, dar ei reprezintă totodată viitorul mișcării în mișcarea prezentă. În Franța comuniștii se alătură partidului socialist-democrat* împotriva burgheziei conservatoare și radicale, fără a renunța însă prin aceasta la dreptul de a avea o atitudine critică față de frazele și iluziile care își au obârșia în tradiția revoluționară

În Elveția ei sprijină pe radicali, fără a pierde însă din vedere că acest partid se compune din elemente contradictorii, în parte socialiști democrați, în înțelesul francez, în parte burghezi radicali.

Printre polonezi, comuniștii susțin partidul care consideră revoluția agrară ca o condiție a eliberării naționale, același partid care a fost sufletul insurecției din Cracovia în 1846.

În Germania, atunci când burghezia are o atitudine revoluționară, partidul comunist luptă alături de ea, împotriva monarhiei absolute, a proprietății funciare feudale și a spiritului mic-burghez.

* Acest partid era reprezentat atunci în parlament de Ledru-Rollin, în publicistică de Louis Blanc, iar în presa zilnică de ziarul „La Réforme”. Prin denumirea de social-democrație, inventatorii acestei denumiri desemnau o anumită parte a partidului democrat sau republican, cu o nuanță mai mult sau mai puțin socialistă. (*Nota lui Engels la ediția engleză din 1888*).

Partidul care în Franța își zicea pe atunci socialist-democrat era cel reprezentat politiceste de Ledru-Rollin, iar în publicistică de Louis Blanc; între el și social-democrația germană de azi era deci o deosebire ca de la cer la pământ. (*Nota lui Engels la ediția germană din 1890*).

Nici o clipă însă partidul nu încetează să dezvolte printre muncitori o conștiință cât mai limpede asupra antagonismului dușmănos dintre burghezie și proletariat, pentru ca muncitorii germani să poată preface de îndată condițiile sociale și politice, pe care trebuie să le aducă cu sine dominația burgheziei, în tot atâtea arme împotriva burgheziei, astfel ca după răsturnarea claselor reacționare în Germania să înceapă imediat lupta împotriva burgheziei însăși.

Asupra Germaniei își îndreaptă comuniștii atenția în primul rînd, pentru că Germania se află în ajunul unei revoluții burgheze și pentru că ea va săvîrși această revoluție în condiții, în genere, mai înaintate ale civilizației europene și cu un proletariat mult mai dezvoltat decît Anglia în secolul al XVII-lea și Franța în secolul al XVIII-lea, și deci revoluția burgheză germană nu poate fi decît prologul direct al unei revoluții proletare.

Într-un cuvînt, comuniștii sprijină pretutindeni orice mișcare revoluționară împotriva orînduirii sociale și politice existente.

În toate aceste mișcări ei pun pe primul plan, ca problemă fundamentală a mișcării, problema proprietății, indiferent de forma mai mult sau mai puțin dezvoltată pe care aceasta ar avea-o.

În sfîrșit, comuniștii militează pretutindeni pentru unire și înțelegere între partidele democratice din toate țările.

Comuniștii dețestă să-și ascundă vederile și intențiile. Ei declară fățiș că țelurile lor pot fi atinse numai prin doborîrea violentă a întregii orînduiri sociale de pînă acum. Să tremure clasele dominante în fața unei Revoluții Comuniste. Proletarii n-au de pierdut în această revoluție decît lanțurile. Ei au o lume de cîștigat.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ !

- blicată mai întâi (în iulie 1888) în limba germană în revista „Die Neue Zeit” ca articol separat, intitulat „Protecționism și liber-schimbism”. — 447.
- 245 *Legea pentru ziua de muncă de zece ore* — vezi adnotarea 51. — 451.
- 246 Marx citează lucrarea lui Ricardo după ediția franceză: „Des principes de l'économie politique et de l'impôt”. Traduis de l'anglais par F.-S. Constancio, avec des notes explicatives et critiques par J.-B. Say („Despre principiile economiei politice și despre impozite”. Tradus din limba engleză de F.-S. Constancio; prevăzut cu note explicative și critice de J.-B. Say), vol. 1, Paris, 1835, pag. 178—179. — 452.
- 247 A. Ure. „Philosophie des manufactures, ou Économie industrielle” (Filozofia manufacturii sau economia industrială), vol. I, Bruxelles, 1836, pag. 34. — 456.
- 248 „Manifestul Partidului Comunist” — cel mai mare document-program al comunismului științific. „Această mică cărțică valorează cât volume întregi: în spiritul ei trăiește și se mișcă pînă în ziua de azi întregul proletariat organizat și luptător al lumii civilizate” (*Lenin*). Scris de K. Marx și F. Engels ca program al Ligii comunistilor, „Manifestul Partidului Comunist” a fost publicat pentru prima oară la Londra, în februarie 1848, în ediție separată de 23 de pagini. În martie-iulie 1848 „Manifestul Partidului Comunist” a fost publicat în organul democrat al emigranților germani „Deutsche Londoner Zeitung”. Textul german a fost tipărit tot în 1848, la Londra, sub formă de broșură separată de 30 de pagini, în care au fost corectate unele greșeli de tipar din prima ediție și îmbunătățită punctuația. Acest text a fost folosit ulterior de către Marx și Engels ca bază pentru ediții autorizate ulterioare. În 1848 s-au făcut de asemenea traduceri ale „Manifestului” într-o serie de limbi europene (franceză, poloneză, italiană, daneză, flamandă și suedeză). În edițiile din 1848 nu au fost menționate numele autorilor; numele lor au fost indicate pentru prima oară în lucrări tipărite în 1850, cu prilejul publicării primei traduceri engleze în organul cartist „Red Republican”, prefața fiind scrisă de J. Harney.
- În 1872 a apărut o nouă ediție germană a „Manifestului” cu mici îndreptări ale autorilor și cu o prefață a lui Marx și Engels. Această ediție, ca și edițiile germane ulterioare, din 1883 și 1890, au apărut sub titlul „Manifestul Comunist”.
- Prima ediție rusă a „Manifestului Partidului Comunist” a apărut în 1869 la Geneva, în traducerea lui Bakunin, care într-o serie de jocuri a denaturat conținutul „Manifestului”. Lipsurile primei ediții au fost înlăturate în ediția apărută la Geneva în 1882, în traducerea lui Plehanov. Traducerea lui Plehanov a pus bazele răspîndirii largi a ideilor „Manifestului” în Rusia. Acordînd o mare importanță propagării marxismului în Rusia, Marx și Engels au scris o prefață specială pentru această ediție.
- După moartea lui Marx au apărut o serie de ediții ale „Manifestului” revăzute de Engels: în 1883 — o ediție germană cu o prefață a lui Engels; în 1888 — o ediție engleză în traducerea lui S. Moore, fiind redactată de Engels și însoțită de prefața și notele făcute de

- el; în 1890 — o ediție germană cu o nouă prefață a lui Engels; la aceasta din urmă Engels a scris de asemenea câteva note. În 1885 s-a publicat în ziarul „Socialiste” traducerea franceză a „Manifestului” făcută de fiica lui Marx Laura Lafargue și revăzută de Engels. Engels a scris prefața la ediția poloneză din 1892 a „Manifestului” și la cea italiană din 1893. — 461.
- 249 Engels a inclus și această notă în ediția germană a „Manifestului Partidului Comunist” din 1890, scoțind numai ultima frază. — 466.
- 250 În lucrările de mai târziu Marx și Engels au folosit în locul noțiunilor „valoarea muncii” și „prețul muncii” noțiuni mai precise, introduse de Marx, și anume: „valoarea forței de muncă” și „prețul forței de muncă” (vezi prefața la volumul de față, pag. IX). — 472.
- 251 *Legitimistii francezi și „Tînăra Anglie”* — vezi adnotarea 32. — 489.
- 252 *Reformiștii* — vezi adnotarea 31. — 498.
- 253 Este vorba de revoluția burgheză din Belgia (toamna anului 1830), care a avut ca rezultat separarea Belgiei de regatul Țărilor de Jos și instaurarea în Belgia a unei monarhii constituționale burgheze, în frunte cu dinastia de Coburg.
După revoluția burgheză din iulie din Franța, s-a intensificat și în Elveția mișcarea pentru reforme liberale. Într-o serie de cantoane liberalii și radicalii au obținut revizuirea în spirit liberal a constituțiilor locale. — 501.
- 254 În februarie 1831 la Modena, Romagna — partea de nord-est a Statului papal — și la Parma a avut loc o răscoală a elementelor revoluționare ale burgheziei italiene sub lozinca unificării Italiei și izgonirii străinilor. Răscoala a fost înăbușită de către trupele austriece și de forțele guvernelor italiene contrarevoluționare. — 501.
- 255 Aluzie la regele Frederic Wilhelm al IV-lea.
„*Berliner politisches Wochenblatt*” — organ ultrareacționar, care a apărut din 1831 pînă în 1841; s-a bucurat de sprijinul și protecția prințului moștenitor Frederic Wilhelm (din 1840 regele Frederic Wilhelm al IV-lea). — 501.
- 256 Începînd din 1833, la Hanovra a intrat în vigoare constituția introdusă sub influența mișcării burghezo-liberale. La întocmirea constituției a participat activ istoricul burghez Dalmann. În 1837 regele Hanovrei, sprijinindu-se pe cercurile reacționare moșierești, a abrogat constituția și în 1840 a făcut să fie votată o nouă lege, care reducea la minimum drepturile instituțiilor reprezentative. — 501.
- 257 *Conferința de la Viena* a miniștrilor dintr-o serie de state germane a fost convocată în 1834, din inițiativa cancelarului austriac Metternich și a cercurilor guvernante din Prusia, cu scopul de a se lua măsuri împotriva opoziției liberale și a mișcării democratice. Hotărârile conferinței prevedeau limitarea drepturilor instituțiilor reprezentative în statele germane în care ele existau, intensificarea cenzurii, instituirea